

SYLWIA JASKULSKA
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

O BUDOWANIU PRZEZ KOMITET NAUK PEDAGOGICZNYCH PAN (NA PRZYKŁADZIE LETNIEJ SZKOŁY MŁODYCH PEDAGOGÓW) KAPITAŁU SPOŁECZNEGO W ŚRODOWISKU NAUKOWYM

Jakiś czas temu na moim biurku znalazły się dwie książki: *EduFactory. Samoorganizacja i opór w fabrykach wiedzy*¹ i *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy KNP PAN*². Z jednej strony kolejny głos bardzo krytyczny wobec neoliberalnych przekształceń szkolnictwa wyższego, z drugiej książka o wieloletniej inicjatywie, która z powodzeniem „dzieje się” obok tych przekształceń, choć w samym ich środku. Zestawienie tych dwóch tytułów pozwala na refleksję, która wpisuje się w tematykę trzydziestego piątego już tomu „Rocznika Pedagogicznego”, a właściwie w tematykę serii artykułów poświęconych przemianom szkolnictwa wyższego w Polsce sukcesywnie zamieszczanych w kilku ostatnich latach na łamach pisma. Refleksja dotyczy możliwości budowania kapitału społecznego w szkole wyższej i środowisku naukowym (na przykładzie Letnich Szkół Młodych Pedagogów przy KNP PAN).

Metafora fabryki, którą posługują się redaktorzy i autorzy *EduFactory*..., nie jest nowa, ale wciąż nośna i aktualna. Z fabryką kojarzą się takie hasła, jak „produkcja”, „produkt”, „wydajność”, „rentowność”, „siła robocza”, „wyzysk”. Rozpatrywanie przez ich pryzmat rzeczywistości wyższych uczelni wzmacnia głosy przeciwników kierunku zmian, który ze studentów, doktorantów i nauczycieli akademickich czyni klientów i usługodawców, a nabywane w toku studiów kompetencje zastępuje wiedzą i umiejętnościami „towarowymi”. Tytuł *Samoorganizacja i opór w fabrykach wiedzy* jest na pewno trafny (zawartość to diagnozy stanu szkolnictwa wyższego i raport z praktyk oporu) i niepokojący. Jakże inne odczucia budzi tytuł: *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy KNP PAN*. O ile w debacie nad rolą i kształtem uniwersytetu dominują dziś określenia

¹ J. Sowa, K. Szadkowski (red.), *EduFactory. Samoorganizacja i opór w fabrykach wiedzy*, Korporacja Ha!art, Kraków 2011.

² E. Bochno, A. Korzeniecka-Bondar (red.), *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy KNP PAN*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.

z dziedziny ekonomii, takie jak inwestycja i zysk, a zasoby kapitału ludzkiego są wykorzystywane do zwiększania wydajności pracy uczelni wyższych (fabryk wiedzy), o tyle w tytule tej książki pojawia się zapomniane i kojące słowo „budowanie”. Choć słuszny i potrzebny bywa w sytuacjach trudnych opór, to równie ważne jest budowanie, czasami mimo wszystko i wbrew wszystkiemu. Budowanie kapitału społecznego, a nie produkcja dyplomów i wykwalifikowanej siły roboczej. Z procesem budowania kojarzy się staranność, może nawet powolność, trud, niepowtarzalność. Nie można wyprodukować domu (zwłaszcza jeśli dom rozumiemy jako coś więcej niż tylko budynek). Nawet w dobie wielkiej płyty mieszkania i domy buduje się mozolną pracą, według projektu, od solidnego fundamentu po bezpieczny dach, a „prawdziwym domem” czynią oddany do użytku budynek zamieszkujący go ludzie.

Tytuł jubileuszowej, w całości poświęconej LSMP przy KNP PAN, książki nie mógł być według mnie bardziej adekwatny do przedstawionych treści niż ten, który nadały mu redaktorki. Metafora budowania oddaje ideę Letnich Szkół Młodych Pedagogów. Historia tej niezwyklej szkoły to zapis nieustającej walki o ducha humanistyki, promowania zaangażowanej postawy i zachęcania do współpracy i budowania wspólnoty. W *EduFactory*... Magda Nawisielska pisze: „postawa humanisty jako aktywisty na polu idei stoi w sprzeczności i z postawą »kelnera wiedzy« i – ogólnie – z logiką kapitalizmu”³. Tak trochę jest z Letnimi Szkołami Młodych Pedagogów. Ich fenomen polega na tym, że choć doskonale wpisują się w zmieniającą się rzeczywistość, to jednocześnie tchną duchem tradycyjnie rozumianej humanistyki.

Celem Letnich Szkół jest wspieranie rozwoju młodych pedagogów: tworzenie okazji do pogłębiania wiedzy i bogacenia warsztatu badawczego. Poza celami naukowymi zadaniem Szkół jest także integracja środowiska naukowego. Cele te realizowane są nie tylko bardzo dobrze, ale także w sposób niespotykany nigdzie indziej. W jaki? Trudno opisać to słowami, bo – jak piszą redaktorki recenzowanej pracy – każda próba uchwycenia zjawiska, jakim jest LSMP, przynosi efekt niedoskonały, „każda próba oddania jej istoty i klimatu stanowi redukcję możliwych sposobów jej doświadczenia”⁴. A jednak próbę tę podjęto w książce jubileuszowej – ze znakomitym rezultatem (choć zapewne niedoskonałym). O zabranie głosu poproszono osoby, które żyją LSMP, które Szkołę tworzą nie tylko podczas wrześniowych spotkań, ale przez cały czas, często od wielu lat. Opowieść o LSMP podjęły osoby, które znają ją „od środka” – i właśnie ze środka, z samego serca Szkoły opowieść tę snują.

³ M. Nawisielska, *Śmierć i humanistyka, czyli przyczynek do okupacji uniwersytetu*, [w:] *EduFactory. Samoorganizacja i opór w fabrykach wiedzy*, (red.) J. Sowa, K. Szadkowski, Korpacja Ha!art, Kraków 2011, s. 254.

⁴ E. Bochno, A. Korzeniecka-Bondar, *Wprowadzenie*, [w:] *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy KNP PAN*, (red.) E. Bochno, A. Korzeniecka-Bondar, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 8.

W pierwszej z pięciu części książki znajdujemy listy gratulacyjne z okazji jubileuszu i zapis trzech wywiadów – z profesorami Wincentym Okoniem, Heliodorem Muszyńskim, Marią Dudzikową i Tadeuszem Lewowickim. Nieprzypadkowo teksty te wypełniają część otwierającą książkę. Twórcy LSMP i ich naukowemu opiekunowie wiele mogą powiedzieć o celach, które im przyświecały i przyświecają, o idei letnich spotkań środowiska pedagogicznego. Każdy z Profesorów dał Letnim Szkołom część siebie, swojego pomysłu na naukowe życie, swojego stylu uprawiania nauki. W dzisiejszym kształcie LSMP najbardziej oddają to, jakim człowiekiem i naukowcem jest prof. M. Dudzikowa, która jest opiekunką szkół od prawie 20 lat. Atmosfera Szkoły jest z jednej strony zawsze bardzo naukowa (zaproszeni Profesorowie są surowi, wymagający, wiele czasu poświęca się na naukowe dysputy), a z drugiej bardzo rodzinna. Podkreślają to autorzy wszystkich tekstów zebranych także w drugiej części jubileuszowej książki – zarówno jej uczestnicy, sekretarze, jak i gospodarze, którzy przyjmując LSMP i goszcząc jej uczestników muszą wyjść daleko poza schematy znane z tradycyjnie rozumianych konferencji. Nie chodzi bowiem tylko o nocleg, wyżywienie i dobrze wyposażone sale wykładowe, ale o zbudowanie na jeden wrześnieowy tydzień prawdziwego, ciepłego domu kilkudziesięciu osobom z różnych stron Polski.

Trzecia część dzieła *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego...* najmocniej chyba wybija to, czym LSMP różni się od tradycyjnie rozumianych konferencji naukowych. Opisane zostały w niej szkolne zwyczaje, prawa i rytuały, które sprzyjają budowaniu kapitału społecznego, bo wymagają zaangażowania i umacniają więzi. Letnia Szkoła jest jednocześnie rodziną i instytucją. Co roku teksty młodych uczestników Szkoły wydawane są w „Zeszytach Naukowych Forum Młodych Pedagogów”, autorzy najlepszych wystąpień (wybierani w konkursie) otrzymują możliwość opublikowania tekstu w „Roczniku Pedagogicznym” w dziale „Forum Młodych Pedagogów”. Cały rok działa „Międzyszkolnik” (sieć osób związanych ze Szkołą), Szkoła ma własny kabaret, podczas każdego letniego spotkania uczestnicy biorą udział w wychodzących daleko poza normalne sesje wystąpień i konsultacje naukowe w „giełdach próżności”, „spotkaniach z Mistrzami”, a nawet „porannych kawach u Pani prof. Dudzikowej” i „wieczornych herbatkach”. Od wielu lat tradycją jest „Limerykofraszkojada” (uczestnicy wymyślają fraszki i limeryki związane ze Szkołą). Kilkadziesiąt wierszowanych, dowcipnych tekstów znajdzie czytelnik w piątej, zamykającej całość części książki.

Niewątpliwą wartością jubileuszowego dzieła jest jego czwarta część, w której redaktorzy przybliżają historię LSMP. Znalazły się tam także przedruki (z „Rocznika Pedagogicznego”) sprawozdań z prawie wszystkich letnich spotkań. Śledząc realizowane w ramach Szkół tematy i kariery jej uczestników można wyrobić sobie zdanie na temat znaczenia, jakie LSMP ma dla rozwoju pedagogiki w Polsce. W rozmowie z okazji jubileuszu prof. T. Lewowicki mówi: „LSMP pod wieloma względami pełni funkcje inspirujące, ożywiające życie naukowe, w znacznej mierze jest wzorem relacji międzypokoleniowych w śro-

dowiskach naukowych, dla wielu uczestników i ich środowisk jest miejscem akademickiej edukacji i emancypacji. Bez przesady można powiedzieć, że pełni niemal wzorowo wszystkie podstawowe funkcje akademickiej instytucji”⁵.

Letnie Szkoły są miejscem budowania kapitału społecznego dlatego, że wyrastają ze współpracy międzyludzkiej. Są tak zaprojektowane i prowadzone, aby urzeczywistniać formułowane (między innymi za Jerome Brunerem) przez ich opiekunkę naukową Marię Dudzikową warunki konieczne do tego, by kapitał ten był pomnażany: dzielenie się, podział pracy, pomoc, zachęcanie do refleksji nad działaniem grupy⁶. LSMP pozwalają młodym naukowcom doświadczać siebie jako działające podmioty, stwarzają bowiem możliwość (jak powiedziałby Jerome Bruner) bycia sprawcą, inicjatorem i realizatorem działań, a także dają szansę oceny własnej skuteczności oraz refleksyjnie rozpoznawać cele działań i sposoby ich realizacji⁷. Uczenie przez działanie nie jest tylko hasłem, tematem wykładów. Tak rzeczywiście funkcjonują Letnie Szkoły. Są tym samym alternatywą dla pedagogów sfrustrowanych (często już na starcie akademickiej drogi) parametryzacyjno-komercyjną rzeczywistością wyższych uczelni.

Nie wiem, czy przy innych Komitetach są takie szkoły, wiem tylko, że przedstawiciele innych dyscyplin zaproszeni jako wykładowcy mówią często na pożegnanie, że przydałaby się taka inicjatywa w ich środowisku. Traktuję to jako wskaźnik uznania dla prac KNP PAN. Szkoła jest „oczkiem w głowie” Komitetu. Kolejni Przewodniczący (jak prof. Lewowicki, prof. Kwiatkowski i obecnie prof. Śliwerski) udzielają Szkole wszechstronnego wsparcia, a także uczestniczą w zajęciach jako wykładowcy. Skoro już o wykładowcach mowa, to z całą mocą należy podkreślić, że nie brakuje osób bardzo zaangażowanych w działania szkoły. Są to przede wszystkim Członkowie KNP PAN, ale także specjaliści innych dyscyplin (Szkoła w 1997 roku poświęcona była interdyscyplinarności, od tej pory na interdyscyplinarność położono jeszcze większy nacisk). W książce Jubileuszowej zebrano nazwiska wszystkich wykładowców LSMP. Wymieniam je w aneksie dziękując każdemu z Profesorów za trud na rzecz Szkoły.

Wracam jeszcze do książki *EduFactory...*, do metafory uniwersytetu jako fabryki. W fabryce nie ma miejsca na humanistykę, nie ma bowiem mowy o humanistyce taśmy produkcyjnej. Jak pisze jedna z autorek *EduFactory...*: „uprawiać humanistykę, to uwodzić pasją do humanistyki. Uwodzić z łac. *se-ducere* to, jak pisze Pascal Quignard, odwozić na stronę, zabierać do wła-

⁵ P. Zamojski, *Wspólnota uczących się. O Letniej Szkole Młodych Pedagogów rozmawiają Profesor Maria Dudzikowa oraz Profesor Tadeusz Lewowicki*, [w:] *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy KNP PAN*, (red.) E. Bochno, A. Korzeniecka-Bondar, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 43.

⁶ M. Dudzikowa, *Erozja kapitału społecznego w szkole w atmosferze nieufności*, [w:] *Kapitał społeczny w szkołach różnego szczebla. Diagnoza i uwarunkowania*, M. Dudzikowa i in., Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Karków 2011, s. 62.

⁷ J. Bruner, *Kultura edukacji*, TAIWPN Universitas, Kraków 2006, s. 58 i następne.

snego świata bez pretensji do zniewalania”⁸. Świat LSMP uwodzi, bo to świat, jak mówi Profesor M. Dudzikowa, wspólnego szukania szerokich perspektyw⁹. LSMP, to Mistrzowie i ich uczniowie, to uniwersytet w dawnym, dobrym rozumieniu.

ANEKS

Wykładowcami LSMP w latach 1979–1993 byli Profesorowie:

Banach Czesław, Brzezińska Anna, Brzeziński Jerzy, Ciżkowicz Kazimierz, Dudzikowa Maria, Fellschess Josef, Folkierska Andrea, Głuszyński Jerzy, Janusek Barbara, Jeziorska Janina, Konarzewski Krzysztof, Kupisiewicz Czesław, Kwieciński Zbigniew, Lewowicki Tadeusz, Łobocki Mieczysław, Łopatkowa Maria, Łukaszewicz Ryszard, Łukaszewski Wiesław, Markowska Danuta, Melosik Zbyszko, Muszyński Heliodor, Niemiec Jerzy, Niemierko Bolesław, Okoń Wincenty, Olubiński Andrzej, Patry Jean-Luc, Pietrasiński Zbigniew, Reykowski Janusz, Strykowski Wacław, Suchodolski Bogdan, Szkudlarek Tomasz, Szymański Mirosław, Śliwerski Bogusław, Wieczorek Tadeusz, Wielecki Krzysztof, Wierzbicki Andrzej, Witkowski Lech, Wojnar Irena.

Wykładowcami LSMP w latach 1994–2011 byli Profesorowie:

Adamczak Elżbieta, Ambrozik Wiesław, Bałandynowicz Andrzej, Banach Czesław, Bańka Augustyn, Bartmiński Jerzy, Bauman Teresa, Bera Ryszard, Bobrowski Ireneusz, Borowska Teresa, Bralczyk Jerzy, Ciczkowski Wiesław, Cybal-Michalska Agnieszka, Czerepaniak-Walczak Maria, Czerniawska Olga, Dąbkowski Grzegorz, Dąbrowski Zygmunt, de Barbaro Bogdan, Dróżka Wanda, Dudzikowa Maria, Duraj-Nowakowa Krystyna, Duszak Anna, Dylak Stanisław, Filipiak Ewa, Furmanek Marek, Gajdzica Zenon, Gerlach Ryszard, Giza-Poleszczuk Anna, Gnitecki Janusz, Godzic Wiesław, Górniewicz Józef, Grad Jan, Grobler Adam, Hejnicka-Bezwińska Teresa, Izdebski Zbigniew, Janowski Andrzej, Jałmużna Tadeusz, Jasiński Zenon, Jaworska Andrea, Karwat Mirosław, Kawecki Ireneusz, Kawka Zdzisława, Kawula Stanisław, Kaźmierska Kaja, Kielar-Turska Maria, Klus-Stańka Dorota, Konarzewski Krzysztof, Konecki Krzysztof, Konopczyński Marek, Korporowicz Leszek, Kosowa Beata, Kowalski Piotr C., Krasoń Katarzyna, Kryńska Elwira, Kubinowski Dariusz, Kuźma Józef, Kwiatkowska Henryka, Kwiatkowska-Kowal Bogumiła, Kwiatkowski Stefan, Kwieciński Zbigniew, Leoński Zbigniew, Leppert Roman, Lewowicki

⁸ M. Nawisielska, *Śmierć i humanistyka, czyli przyczynek do okupacji uniwersytetu*, [w:] *Edu-Factory. Samoorganizacja i opór w fabrykach wiedzy*, (red.) J. Sowa, K. Szadkowski, Korporacja Ha!art, Kraków 2011, s. 254.

⁹ P. Zamojski, *Wspólnota uczących się. O Letniej Szkole Młodych Pedagogów rozmawiają Profesor Maria Dudzikowa oraz Profesor Tadeusz Lewowicki*, [w:] *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy KNP PAN*, (red.) E. Bochno, A. Korzeniecka-Bondar, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 46.

Tadeusz, Limont Wiesława, Łapiński Eugeniusz, Łobocki Mieczysław, Malewski Mieczysław, Marynowicz-Hetka Ewa, Matuchniak-Krasuska Anna, Melosik Zbyszko, Mendel Maria, Michalak Joanna, Mieszalski Stefan, Mizerek Henryk, Mizińska Jadwiga, Morbitzer Janusz, Mucha Janusz, Muszyński Heliodor, Nalaskowski Aleksander, Niemierko Bolesław, Nikitorowicz Jerzy, Nowacki Tadeusz, Nowak Marian, Nowina-Sroczyńska Ewa, Nowosad Inetta, Olbrycht Katarzyna, Osmańska-Furmanek Wielisława, Ostasz Lech, Paclawska Kazimiera, Palka Stanisław, Pankowska Krystyna, Piekarski Jacek, Pilch Tadeusz, Piorunek Magdalena, Piwowarski Rafał, Pobjewska Aldona, Poleszczuk Jan, Popielski Kazimierz, Popiołek-Rodzińska Irena, Pólturzycki Józef, Przyszczypkowski Kazimierz, Radziewicz-Winnicki Andrzej, Rella Angelo, Rittel Stefan, Rodziński Stanisław, Rusek Halina, Rutkowiak Joanna, Sadowski Andrzej, Samsonowicz Henryk, Schulz Roman, Sękowski Andrzej, Siemieniecki Bronisław, Smolińska-Theiss Barbara, Staniszewski Andrzej, Strzałecki Andrzej, Szafraniec Krystyna, Szczurek-Boruta Alina, Szkołut Tadeusz, Szostek Andrzej, Szuścik Urszula, Szymański Mirosław J., Śliwerski Bogusław, Taraczewski Paweł, Tarczyński Waldemar, Tarkowska Elżbieta, Tchorzewski Andrzej, Tokarz Aleksandra, Trempała Janusz, Urban Bronisław, Urbaniak-Zajac Danuta, Urlińska Marta Maria, Wenta Kazimierz, Węclawski Tomasz, Wieczorek Tadeusz, Wierzbicki Andrzej, Witkowski Lech, Wojciszke Bogdan, Wojnar Irena, Wojtasiak Bożena, Wyka Anna, Zabielski Stanisław, Zahorska Marta, Zeidler-Janiszewska Anna, Żurakowski Bogusław oraz dr Szybisz Maria i redaktor Świetlikowska Jolanta.